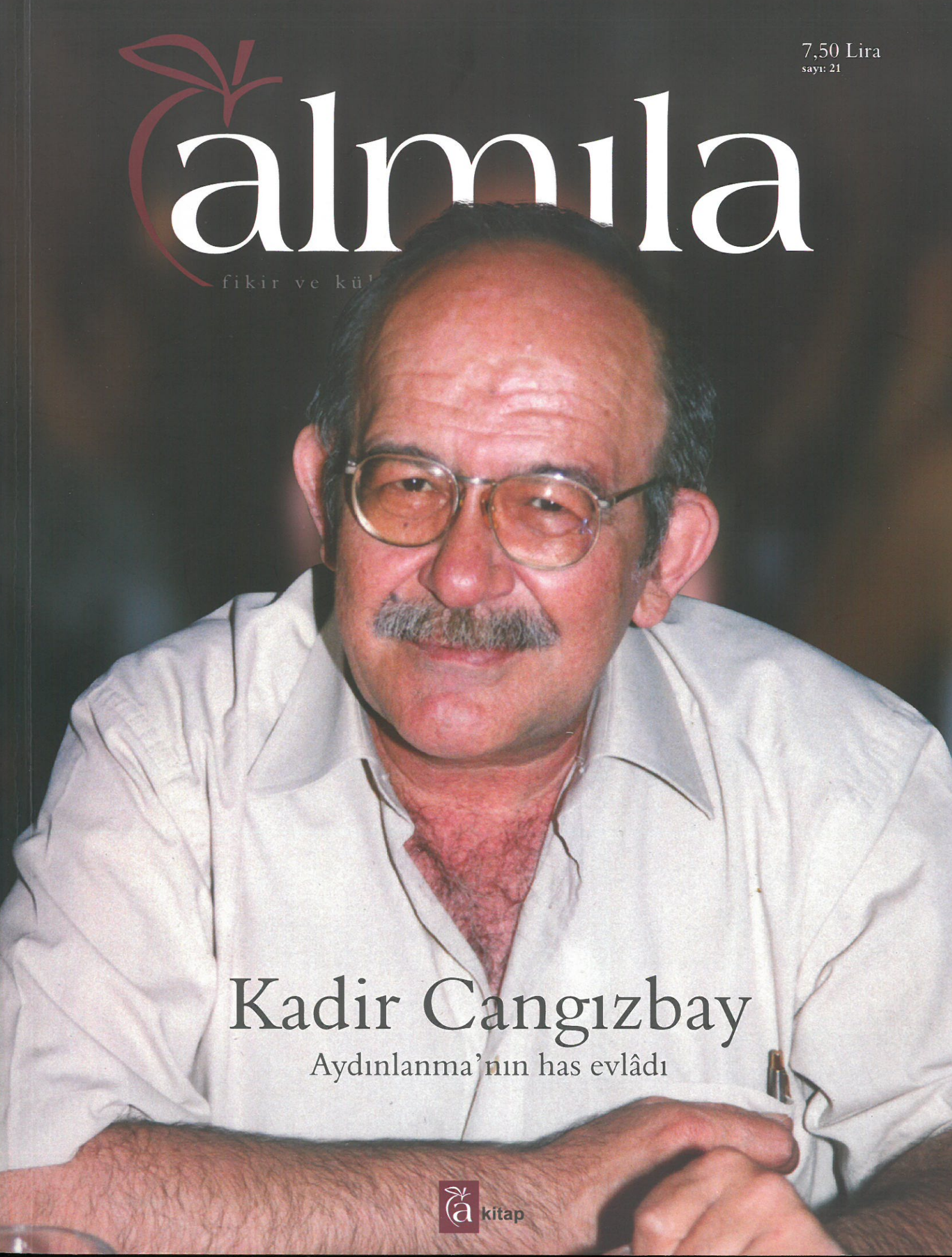
7,50 Lira
sayı: 21

almıla

fikir ve kü

Kadir Cangızbay

Aydınlanma'nın has evlâdı

kitap

takdim

Kadir Cangızbay merkezli bir dosyaya "takdim" yazısı yazmak çok güç... Çünkü Hoca'nın insanlığını, sosyologluğunu, bilimadamlığını anlatan bir çalışmanın sunuşunu yapmayı saygısızlık olarak görüyorum.

Yeni sayımızda buluşmak ümidiyle hoşça kalınız...

Huzeyfe Arslan

Sayı 21 | 2015
ISSN 1306 - 3529

Genel Yayın Danışmanı
Vedat Bilgin

Yayın Yönetmeni
Huzeyfe Arslan
huzeyfearslan@yahoo.com.tr

Sâhibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Süleyman Arslan

Editörler
Aykut Geçer, Erkan Erkanat, H. Barış Aybakır

İstanbul Temsilcisi
Abdullah Şerefli

Görsel Yönetmen
Can Özçiçek

İdâre Yeri
Güzelkent Mahallesi
Turaykent Villaları 10/18
Eryaman / Ankara Tel: (0312) 283 30 16

Basım Tarihi
1 Ağustos 2015

Yazışma Adresi
Mareşal Fevzi Çakmak Cad. 84/5
Bahçelievler/Ankara Tel: (0312) 212 34 11

Yazı Kurulu
Kadir Cangızbay, Erdinç Yazıcı, İlhan Tekeli, Burhan Aykaç, Vedat Bilgin, Muhiddin Bilge, Göksal Çetin, Hakan Bayri, Murat Beyazyüz, Hasan Kurt, Mehmet Çetin, Ebûbekir Keklik, Mustafa Arıkan, İlhami Güler, Nazım Maviş, Ahmet Şahin, Şenol Durgun, Aydın Başbuğ, Yahya Düzenli, Oğuzhan Bilgin, Ömer Baykal

İletişim - Reklam
Erkan Erkanat

Hukuk Müşaviri
Av. Buğrahan Bilgin

Dağıtım
Dünya Dağıtım

Yayın Türü
Ulusal

Basım Yeri
Hermes Ofset
Büyük Sanayi 1. Cad.
No: 105 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 01 97

Yayımlanan yazıların muhtevâsına âit sorumluluklar yazarlarına âittir.

içindekiler

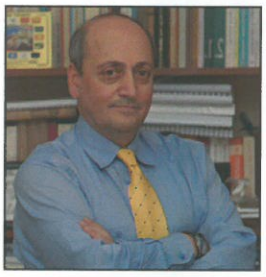
21 sayı

2
memento mori
(ölümü hatırla!)
göksal çetin

13
islâm, demokrasi ve
laiklik tartışmalarına
katkı
ilhami güler

16
islâm'ın
siyasallaşmasının
tarihsel kaynakları
nazım maviş

26
perspektifi ve
paradigmayı değiştirme
zamanı
fikret başkaya

bir arkadaş, bir insan... 55
vedat bilgin

(...) Kadir Cangızbay hangi konuyu yazarsa yazsın hep bir teorik inşa peşindedir. Ona göre hangi olay olursa olsun teorik düzeyde açıklanmamışsa, orada bilimsel bir sorun vardır.

32
trabzon büyükşehir
belediyesi'nden skandal
kitap: ali şükrü bey
yahya düzenli

dosya: 49-132

attilâ ilhan, vedat bilgin, kadir cangızbay, koşar hız, gökhan gökgöz, belma tokuroğlu, sarper bütev, ertuğrul cenk gürcan, göksal çetin, muhiddin bilge, hasan tüzen, güney çeğin, merih taşkaya, taner demir, atilla güler, ömer baykal

38
düşünce dünyamıza dair
üç kitap
haydar barış aybakır

...gurvitch sosyolojisi... 80
belma tokuroğlu

(...) Gurvitch'in düşüncelerini anlatırken-açıklarken; "sosyoloji insan özgürlüğünün bilimidir, yani sosyoloji kendi içinde özgürlükçü olmak zorundadır, özgürlükçülük de farklıyı kabul etmektir" sözünü temele oturtur ve kendisi bu açıklamaya önemli ekleme yapar: "Farklı olanlar eşit değildir, eşdeğerdir."

42
zaten körüz:
tanıklarından
üniversitelerde
güvenlik algısı
a. hıdır eligüzel

cangızbay sosyolojisi... 72
gökhan gökgöz

(...) Modern ile postmodernizm aynı yerde kökleşen iki karşıt epistemoloji aslında; ötesi değil. Kadir Cangızbay'ı da sanırım farklı kılan bu; yukarıdaki dikotominin bir tarafı olmadan emek ve toplumsal üretim üzerinde yükselen rasyonel bir ufku her daim gündemde tutması.

aforizmik sosyolog kadir cangızbay ve sosyolojide ironinin gücü: kadirizm"*

Kadir Hoca'nın "zaman"ı uzunluğuna değil de derinliğine yaşama cesaretidir bizleri peşine düşüren. Sadece bilmeye değil, bilgiyi üretmeye duyduğu tutkudur. Analojilerinin içine yerleştirdiği ironinin tınıları, O'nun sosyolojik bilgi üretme tarzını ayırt etmemizi sağlayan güçlü ve keyifli bir armağan bizim için.

Kadir Hoca'nın kendi içine ve dışına yaptığı sosyolojik yolculuk, aslında kendi tarihinin erken evrelerinde başlıyor.

Kadir Hoca bu yolculukta sosyal gerçekliğin bilgisini, ne tarihsellikten ne de gündelik hayatın bilgeliğinden koparmaksızın, sosyolojik düşünce süzgecinde damıtırken verdiği emekle aforizmik bir lezzete büründürüyor.

Kadir Cangızbay sosyologdur ve sosyalisttir…

Bu giriş cümlesi, ilerleyen dakikalarda burada Kadir Hoca'yla ilgili söylenecek ne varsa hemen hepsinin nedeni ve sonucudur.

Özellikle Saint Simon'un, Cemil Meriç'in ve Gurvitch'in, Proudhon'un ve Marx'ın düşünceleri, kendi sentezleriyle birlikte yoğurarak dönüştürdüğü hammaddeleri sağlar Kadir Hoca'ya.

Cemil Meriç'in 'ilk sosyolog İlk Sosyalist Saint-Simon" adlı kitabında günümüzde sosyolojiye tekabül eden bilimden, 'özgürlüğün bilimi' olarak söz edişini Kadir Cangızbay sosyolojinin varoluşsal belirlenişi olarak temellendirir.

İnsanın kendi bilinçli çabasıyla (emekle) özgürleşmesi, yani belirlenmişliklerini geriletmesi nedeniyle sosyolojinin araştırma nesnesinin toplumsal emek, iş, akıl ve beşeri gerçeklik bağlamında insan birliktelikleri olarak ortaya koyar. Saint Simon'un 1800'lerin en başlarında söylediği ve Doğan Ergun Hoca'nın çabasıyla Türkiye'de ve de Kadir Hoca'nın zihninde yer edinen "toplum, emektir, iştir, çalışmadır" sözü, sosyolojinin beşeri emek ve özgürlük üzerine temellendirmesinin ve sosyolojik bilgiyi bu noktadan hareketle üretmesinin haklı gerekçesidir.

Beşeri gerçekliğin yegâne öznesinin insan olduğunun vurgulandığı Aydınlanma ve Fransız Devrimi'nden geçerek anlaşılır kıldığı sosyolojik bilgi üretimi ile sosyalizm mücadelesinin ortak hareket noktasına emeği yerleştirerek sosyoloğun zorunlu olarak sosyalist olduğunu anlatmasının üzerinden yıllar geçti. Ben ve pek çok arkadaşım hâlâ sosyolog unvanını sosyalist olmamız nedeniyle hak ettiğimizi düşünerek mutlu oluyoruz. Bu mutluluk anlarında biz de Saint-Simon'un şahsında sosyolojiyle sosyalizmin ikizliğini tespit edip kitabına ad yapan (Saint-Simon: İlk Sosyolog-İlk Sosyalist) Cemil Meriç'i ve onlarla tanışmamızı sağlayan Kadir Hocam'ızı, sevgiyle, minnetle anıyoruz.

Biz öğrencilerinin dünyayı algılayışımız, duruşumuz, Kadir Hoca tarafından olumlanmaktadır. Politik tavır olarak yalnız olmadığımızı hissettirir. Bu politik tavrın en entelektüel hâlidir Kadir Hoca.

Önce ahlak diyerek de insan olmanın yöntem olarak beşeri önkoşulunu, politik tavrınızın izmlere indirgenemezliğini, bir adım ötesi sosyalizmin ütopik bir perspektif olmayıp –'sosyalist toplum şöyle olur, böyle olur'un ötesinde- 'şimdi'de üretilebilen bir eylem biçimi olduğunu, uygulandığı devletlerin uygulama biçimlerine endekslenemeyeceğini, belirlenmişliğinizi gerilettiğiniz ölçüde insan olduğunuzu, bunu savunan ideolojinin de sosyalizm olduğunu öğrenirsiniz. Sosyalizmin gündelik hayatın içinde deneyimlenmeye devam ettiğini anlatmak için kurduğu analojilere hayran kalmaktan başka çareniz yoktur: "Bisiklet, bizatihi bir şereflilik: pedala bastığın kadar gidebilirsin; yani, emeğin kadar; kimseyi sömürmeden, kimseye sömürülmeden. Pedalı başka birine bastırtamadığın gibi, akşamdan pedal basayım da sabah daha rahat yol alırım diyerek kendi kendine de ya-

* Bu yazı Sosyoloji Mezunları Derneği (SOMDER) tarafından 14-15 Kasım 2014 tarihinde Mimar Sinan Üniversitesi'nde düzenlenen "Sosyoloji Kendisini Tartışıyor II: Başlangıcından Günümüze Türkiye'de Sosyolojinin Nihenk Taşları" başlıklı akademik programda bildiri olarak sunulmuş metnin gözden geçirilmiş hâlidir.

bancılaşamazsın: Sosyalizm, bir rejim olarak kurulsun veya kurulamasın, bisiklete binen her fâni, isterse en azılı anti-komünist olsun, o süre boyunca sosyalizmi ve sadece onu yaşamış olur; sosyalizmin ilkesi, "emeğine göre/emeğin kadar" olduğuna göre".

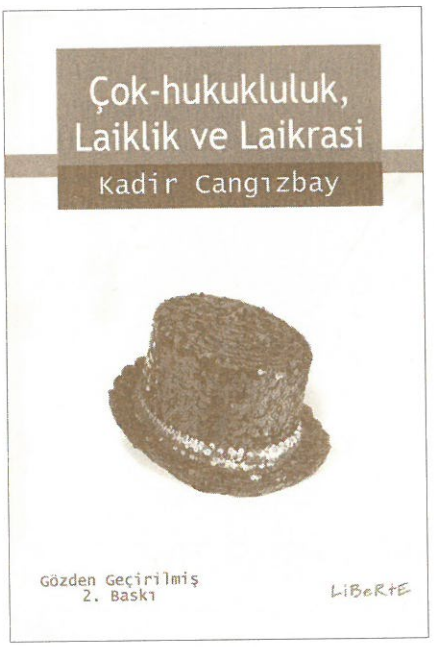
Kadir Hoca "toplum, emektir, iştir, çalışmadır" sözünü daha geniş bir ifadeyle "toplum, insanın kendi dışından verilmiş, doğal ve/ya da ilahî bir veri değil, üretilen ve her an yeniden üretildiği sürece ve de en önemlisi, üretildiği biçimde varolan bir gerçekliktir" olarak aktarır. Buradan yola çıkarak toplumsal gerçekliğin özel bir üretim yer ve zamanı olmadığı gibi özel üreticileri de bulunmayıp, insanın eylem/fiil hâlinde bulunduğu her an ve her yerde bütün insanlar tarafından üretildiğini vurgular ve iyi ya da kötü insanlığın durumundan hepimizin eşit derecede sorumlu olduğumuzu hatırlatır. Hayatının her anına ve alanına yaygınlaştırdığı bu ahlaki tutum elbette sosyolojik bilgiyi üretirken de amentüsüdür.

Gerçek anlamda iki tekerlekli bisikleti İtalyan malı anneannesinin sünnet hediyesi olan iki tekerlekli Frejus (frejü) üzerinde düşmeden gidebildiği anda olmasa da en az 30 yıl kadar sonra, insanın en bireysel ve en anlık yaşantılarının bile mutlaka ve mutlaka kolektif ve tarihsel bir boyut taşıdığını kendi tarihi üzerinden örneklendir. "Şöyle ki, bisiklet üzerinde, yer çekimine rağmen düşmeden yol alma becerisini edinmiş ve o an itibariyle bu beceriyi göstermekte olan, tamam, bendim ve de sadece bendim; ama, bisikleti icad edip geliştirenler bir yana, o iki destek tekerciğini akıl eden, teknik resmini çizen, kalıbını hazırlayan, dökümünü yapan, montajını gerçekleştiren vb... insanların gerek zihinsel gerekse fiziksel -üstelik sırf bisiklet özelinde ele alınsa bile en az 150 yıla yayılan- çaba ve edimleri olmasa, ben yer çekimine karşı koyup iki tekerlek üzerinde yol alır hâle gelebilir miydim?"diyerek, kolektif emeğe minnetini dile getirir.

Kadir Hoca, emeğin salt sahibinin dışındaki birilerinin eline geçmişliği ölçüsünde doğrudan algılanabilirlik kazanan yanından, yani elinleşmiş (yabancılaşmış) emekten ibaret olmadığını; bilinçli çaba ile yapılan işlerin –örneğin boğazımıza musallat olan gıcığın yol açacağı öksürüğü, konuşma, müzik ya da mevlide ara verildiği ana kadar ertelemek- bütünü olduğunu söylerken, sosyolojinin inceleme nesnesi olan emeğin gerçek kapsamını öğretir bize. Çünkü insanın beşeri bir varlık olarak hayatını sürdürmesi bir üretim işidir ve insan bilinçli çabasıyla belirlenmişliklerini gerileterek özne niteliğine sahip olur.

Sosyolojinin varoluşsal belirleniminin, bir taraftan insan özgürlüğü diğer taraftan insanın belirlenmişliğine ilişkin bilgilerin üretimi olduğunu belirtirken Kadir Hoca, kendi bilimsel pratiğini 'praxis' konumuna, yani tarih üreten, mevcut/müesses tekrarlanırlıkları tekrarlanmaz kılan pratik/eylem konumuna yükselten kişiyi; Gurvitch'i referans gösterir: "İşi, belirleyicilikleri incelemek olan sosyolojinin, bu yolda ilerlerken karşılaşacak olduğu şey, insan özgürlüğünün yol alışlarının sosyolojik incelemesidir... Toplumsal belirleyiciliklerin yol alışlarının sosyolojisi ile insan özgürlüğünün yol alışlarının sosyolojisi, işte bu şekilde birbirleriyle karşılaşmış, kesişmiş olmaktadırlar..." Bu da sosyolojinin bitimsiz bir çaba içinde olmasını gerektirir. Çünkü söz konusu özgürlük "mutlak" değil, yine belirlenmişliklerin etkisinin geriletilmesiyle varlık kazanan hürriyettir. Söz konusu olan, negatif bir hürriyettir ve negatifliği ölçüsünde de izafîdir. Bu noktada bize yol gösterecek olan, yani metodolojik bir değer de taşıyan maksimin ise Rosa Luxemburg tarafından dile getirildiğini söyler Kadir hoca: "Özgürlük, daima başkalarının özgürlüğüdür."

Kadir Hoca "Özgürlük, daima başkalarının özgürlüğüdür" maksiminin 'başkalarının özgürlüğü'nün mevcut ve mümkün bütün farklılıkların özgürlü-

Globalleşmenin önümüzdeki zaman içerisinde açacağı olumsuz sonuçları Kadir Hoca öngörüsüyle şöyle belirtmektedir: "Bu noktada artık şunu da söyleyebiliriz ki, globalleşme, makro yapılar düzeyinde totalitarizmler/entegrizmler çağı olarak somutlaşırken, mikrososyolojik açıdan da bir fanatizmler çağı olarak yaşanacaktır."

"... Kadir Hoca'nın ihtiyacın pazar tarafından belirlenmesinin doruk noktasının yaşandığı Yeni Dünya Düzeni'ne getirdiği eleştirilerinde dayanağı Marx'tır."

Ortaokul yıllarından bir kare.

ğü, yani 'farklılaşma özgürlüğü' olarak anlaşılması gerektiğini vurgular. Pek çok cümlesinde olduğu gibi burada da bir flashback ile Kadir Hoca'nın geçmişine götürüyor bu vurgu bizi ve bu kez sahnede Vartan var: "Bizim eve gelirdi oynamaya ve halam -hiç unutmuyorum ve taa o zaman bile utanmıştım hafiftendemişti ki çocuğa "bak ben de, Kadir de bir şey anlamıyoruz senin isminden, haydi gel sana Vatan diyelim". Elbette halasının derdi Vartan'ı asimile etmek, farklılığını kabûl etmemek değil...Kadir Hocanın cümlesiyle "sadece, geç mi geç doğmuş sevgili Kadir'ine anlaşılabilir bir dünya kurmak / içinde bulunduğu dünyayı anlaşılabilir kılmak; işte, o kadar". Daha sonra aynı halaya bizlerin de ne çok şey borçlu olduğumuzu anlıyoruz. "Ve de halam, annem onca yıl sonra hamile kalınca, şunu demiş olan insan: "Aliye, bu çocuğu hiçbir şeyle korkutmadan büyütelim"; yani ne öcü, ne de iğneci...; her şeyi anlatarak, izah ederek; kısacası, daha ben bebekken beni adamdan sayarak."

Kadir Hoca'nın yazıları pek çok konuda tarihsel süreci, iktidar odaklarından aldığı tehditlere rağmen, cesaretle önünüze serer. Unutmanızı engeller. ... İktidarın Kürt açılımı masallarını ortaya koyuş biçimi bununla ilgili olarak barış süreci oyunları... 12 Eylül'ün perde arkası ve gözden kaçırdığınız ayrıntılar, zihninizin fark edemediği analizler entelektüel bir yorumla önünüzdedir.

Sosyolojik bilgi üretimini dünyanın ve en çok da Türkiye'nin dinamikleri üzerinden üretiyor oluşu, onu sosyal inşanın içinde tarihsel bir özne hâline getirir. Entelektüel birikiminin BirGün gazetesindeki köşesinden okuyucularıyla buluştuğu her an, kitlenin zihinsel inşasına katkıda bulunur. Toplumsal gerçekliğin şu anki hâlini betimlemenin ötesine geçip muhtemel sonuçları ortaya koyarak sosyolog olarak ahlaki duruşunu pekiştirir.

Eleştirelliğin her şeyi külliyen eleştirmek olmadığını, Sezar'ın hakkını Sezar'a teslim etmeyi öğrenirsiniz, bir de çoğunluğun övgüsüne nail olan pek çok ismin eleştirilecek pek çok yaklaşıma imza attığını...Başkalarının öve öve bitiremediği kişileri Kadir Hoca bir cümleyle yerle bir eder..

İlk sosyoloğun (Saint-Simon'un), sonuna kadar sosyolog kalamamasının altında yatan, sosyolojinin varlıksal çelişkisinin üstesinden gelememiş olmasına, Comte'un sosyolojiyi, mekanik bir 'toplum kurma teknolojisi'ymiş gibi görüp tasarımlamasına getirdiği eleştiriler oldukça akıl açıcıdır. Saint-Simon, ilk sosyalist olduğu hâlde aslında ilk sosyologluğun daha ziyade Proudhon ve Marx'a düşmesi gerektiğini, Cemil Meriç'in toplumsal sınıf kavramını klasik-ortodoks bir Marksist gibi anlayıp kullanmasındaki zafiyeti ve dış mihraklar vurgusunun modernleşmenin getirdiği ast-insanlaşma sürecinin meşrû müdafaası olduğunu onun hakkaniyetli duruşu sayesinde öğrenirsiniz.

Beşeri hayatın üretim zincirini nedensel boşluk bırakmalarla kıran Feyerabend'e cevabı sosyolojik bilginin üretim tarzına sahip çıkışıdır: "Sen tutup da 'Yönteme Hayır' dedin miydi, bildiğimiz anlamda beşerî bir varlık olarak insanı da varlıksal temelinden koparmış olursun.... İnsanın doğal veri/düzenlilik karşısında özgürleşirken beşerî/toplumsal gerçekliğe hayat vermesi 'iş'le, harcadığı çabanın 'iş'e dönüşmesi yöntemle, yöntemi kurması da akılla mümkün olur: Akıl olmadan yöntem; yöntem olmadan iş; iş olmadan da insan (beşerî gerçeklik) olmaz". Bu eleştiriden sadece 'Yönteme Hayır' değil, 'Akla Veda' diyen postmodernist tavır da nasibini alır: "'Akla Veda', 'Yönteme Hayır' deyip hiçbir sınır tanımayan bir özgürlükçülük adına kendi kendisini 'bilgi anarşisti' ilan eden postmodern yaklaşım, aslında, her şeyin finans borsaları aracılığıyla sanal değerler üzerinden hâlledildiği bir dünyada, insan ürünü/insana ait zenginliklerin yegane temelinin emek olduğu gerçeğini gözlerden gizlemek üzere neoliberalizmin hizmetine sunulmuş

felsefe kılıklı- ideolojik bir düzmeceden başka hiçbir şey değildir: Beşerî/toplumsal gerçekliğin molekülü 'iş' ise, 'iş'in varlıksal temeli de bilinçli insan çabası, yani 'emek'tir."

"Ben bir anarşistim" lafını ilk telaffuz eden Proudhon'u Büyük Devrim'in çocuğu olarak saklarken ondan çok daha önce bu devrimin 'özgürlük, eşitlik, kardeşlik' şiarının, başta din, devlet, özel mülkiyet ve evlilik olmak üzere bize kutsalmış gibi dayatılan, oysa gerçekte 'atalarımızın tutkularının, korkaklıklarının, kıskançlıklarının ve hırslarının ürünlerinden başka bir şey olmayan kurumlar'ın geride bırakılmasıyla mümkün olacağını söyleyen bir İngiliz'e, William Godwin'e tarihsel önemini teslim eder.

Anarşizm ve komünizmi aynı kıza aşık iki delikanlı figürüne indirgeyecek kadar iyi anlatabilen başka hiç kimse bulamazsınız. Derslerinde kullandığı kurgusal hikayeler, anlama zorluğu çeken kişileri bile aydınlatacak kadar iyi düşünülmüş senaryolardır. Anarşizmin felsefi bir akım değil, beşeri hayatın gerçeği olduğunu, çünkü tür olarak insanın beşeri varlığını anarşizme borçlu olduğunu, beşeri insanın kurulu düzene, en başta da doğal düzenliliğin doğrudan sonuçlarına boyun eğmeyişi noktasından anlatır size Kadir Hoca.

Proudhon'un, 'insan özgürlüğünün nihaî formülünü bulduğu iddiasındaki her düşünce, aslında ölüm kokar' sözünü başta Marxizm olmak üzere, insanlığın gidişatını belirli bir tarih felsefesi üzerinden baştan sona bir bütün olarak açıklama iddiasında bulunan ideoloji ve hareketlere yapılmış bir uyarı olarak değerlendirir.

Bilimsel etkinliği "duyumlarımız, gerçekliği bize çarpıtarak ve/veya budayarak anlatır; kısacası, bizi aldatır. Bilim, işte bu aldatılmışlık durumunu aşmaya yönelik bir etkinliktir" diye tanımladıktan sonra Kadir Hoca, bilimsel bilginin anlamlandırılmasındaki hatayı da belirtir: Sınırlı duyumlarımızın bize sunduğu gerçekliğin kısmîliğini, dolayısıyla yanıltıcılığını aşmak üzere zihinsel düzeyde soyut bütünlükler kurarken duyumlanabilen münferit gerçekliği kısmen ya da tümüyle 'parantez içine alma' durumunun farkında olmamızı ister. Bu noktada Gurvitch'in münferit toplumsal gerçekliklere tekabül eden sosyolojik belirleyicilik formüllerinin (belirleyicilik hiyerarşilerinin) her birini ayakta tutan çabaların temeline insan özgürlüğünü koymasıyla, sosyolojiyi kurulu güç dengelerinin konformist jandarması durumuna düşüren ampirizmi bertaraf ettiğini ve buna ek olarak, söz konusu özgürlüğü yine münferit belirleyicilik hiyerarşileri esasında biçimlenmiş somut çerçevelere oturtarak, sosyolojinin pozitivist bir hezeyana kapılıp peygamberliğe soyunmasını da daha baştan engellemiş olduğunu aforizmalarla güçlendirerek anlatır. Yöntem ve teknik ayrımının ardından "kullandığı tekniklere bakarak herhangi bir bilimin bir diğerine göre üstün ya da geri kalmış veya herhangi bir girişimin bir diğerine göre daha az ya da çok bilimsel olduğuna karar verilemez" diyerek bilimsel bilgi üretimini pozitivizm zincirlerinden kurtarmaya çabalar.

Toplumsal gerçekliğin sadece davranışlar şeklinde değil, davran(a)mamalar olarak da tezahür edişi noktasında, davranış bilimi kapsamına hapsedilmeye çalışılan sosyolojinin sosyoloji olmaktan çıkacağını, Kadir Hoca'nın tabiriyle ayvayı yiyeceğini ironik bir dille ortaya koyar. Sosyolojiyi davranış bilimlerinin altına yerleştirme gafleti sonucunda "...daha, çok genç bir bilim olan sosyoloji, en az ikibin yıllık bir geçmişe sahip olan doğa bilimleri gibi olgunlaşıp kendi teknik araçlarını/araştırma tekniklerini oluşturup geliştirsin; çıplak kulakla duyulmayan sesleri/doğrudan algılanamayan davranışları (sabretmek de bir davranıştır) duyumlanır kılacak 'niyetoskop'larını icad/elde etsin, işte o zaman kesin bilimler arasındaki yerini alacaktır" şeklindeki amerikanvari sıradanlıklara yönelmeye de tramplenlik edebilir" diyerek uyarıda bulunur.

Modernitenin sosyal gelişme için bir tür şablon sağladığı görüşünün bazı klasik kuramcıları sosyal Darwinci çizgide buluşturmasını da pozitivizm ve modernleşme eleştirileri içerisinde bulursunuz. Kadir Hoca eğer size çocukluk anılarının kapısını açmışsa bu eleştirilerinin tarihsel arka planıyla karşılaşırsınız... "Ve de ben, ilkokula başladığımda devlet kafama nasıl bir insan modeli nakşetmeye kalkmıştı ki, bir süre sonra babamdan utanır hâle gelmiştim, gece yatarken gecelik entarisi giyiyor diye. Ancak daha sonraki yıllarda, işte bu 'utanç' yaşantısı/deneyimi sayesindedir ki, Cumhuriyet modernleşmesinin, resmî ideolojinin kutsal ilke ve inkılaplarının ne menem şeyler olduğunu çözmekte bana yol gösteren en derunîsinden bir fenerle donanmış oldum: Derunî, zira merceği her ne kadar kafamda yer alsa da enerjisini daha bir derinlerden, ruhumdan, yani babamdan utanmış olmanın utancı ile utandırılmış olmanın öfkesinden alan."

Globalleşmenin önümüzdeki zaman içerisinde açacağı olumsuz sonuçları Kadir Hoca öngörüsüyle şöyle belirtmektedir: "Bu noktada artık şunu da söyleyebiliriz ki, globalleşme, makro yapılar düzeyinde totalitarizmler/entegrizmler çağı olarak somutlaşırken, mikrososyolojik açıdan da bir fanatizmler çağı olarak yaşanacaktır."

Kadir Hoca'nın dili; dil felsefesi ya da dil bilimi açısından en çarpıcı örneklerle doludur. "Her şeyden önce 'kardeşlik', planla projeyle tesis edilebilecek en son şeydir; zira kardeşlik, ancak eşitlik temelinde var olabilir" diye başlayan paragraf buna çok güzel bir örnektir; ki, kavramsal analiz en başta dil felsefesine ihtiyaç duyar: Hoca aslında dil üretir.

Kadir Hoca, "Cemil Meriç kelimelerin pasaportu'na bakar, yani nereden gelip, kimler tarafından ne biçimlerde kullanıldıklarını inceden inceye irdeler,

Üniversite yıllarından bir kare.

ancak bunların işaret ettikleri kavramları kendi içlerinden ele alarak yeniden kurup tanımlamayı hemen hemen hiç denemez... kendi içyapıları temelinde zihinsel bir obje olarak yeniden inşa etmeye girişmez" derken, bir dili o dil yapanın, esas olarak kendi söz dizimi olduğu gerçeğinden hareket eder. Ve elbette onun sayesinde farkına varırız ki "Hiçbir dil, mevcut ve mümkün kavramların tümünü kendi başına karşılayamaz. Her dil toplumsal bir üründür ve hiçbir toplum insanlığın tümünün yaşamış veya yaşayabilecek olduğu deneyimlerin tümünü tek başına ve önceden yaşamış ve adlandırmış olamaz".

Dil kadar iyi işleyen başka bir ideolojik mekanizma da yoktur diyen Kadir Hoca ironik analojilerin zeki kurgusuyla bunu son derece net anlatır: "Salyangoz, yani sümüklü böcek (hem sümüklü, hem böcek) dedikten sonra, çocuğunuza ayrıca "aman evladım, sakın ha salyangoz yeme" demenize gerek kalmaz".

'Yeni Dünya Düzeni'nde, bütün Ar-Ge çalışmalarından bütün savaşlara kadar, her şeyin insanları muhtaç, daha muhtaç, daha daha muhtaç hâle düşürmek için planlanır/yapılır' noktasını aydınlatmak üzere kurduğu cümleler Kadir Hoca'nın tarafımızdan neden Aforizmik Sosyolog olarak algılandığını kanıtlamaktadır: "Kapitalizm açısından ideal ilaç, yan etkileri iyileştirici etkisinden daha fazla olan ilaçtır. Ancak her şeyin bu ilaç modeline hizalandığı nokta aynı zamanda hayatın sonu da demektir; yani oto-kıyamet, insanlığın kendi kendisini kendi elleriyle yok etmesi".

Her şeyin 'pazar-içinleştirildiği'neoliberalizmin ayak seslerinin yeni yeni duyulmaya başlandığı 70'li yıllar... Kadir Hocanın anlam dünyasında Fenerbahçe'nin yeri de bu sesleri duyduğu zaman değişiyor: "Lefter'li, Basri'li o güzel, şerefli Fenerbahçesi'ni çok severdim. Ne zaman ki "Şenol, Birol, Nazmi, gol" kıvamını bulmuş Beşiktaş'ı çökertmek üzere aynı anda Şenol'le Birol'u birlikte transfer edip para imparatorluğuna esir düştüler, işte o günden beri de tuttuğum takım, Fener kimle oynuyorsa, o".

"... Kadir Hoca'nın ihtiyacın pazar tarafından belirlenmesinin doruk noktasının yaşandığı Yeni Dünya Düzeni'ne getirdiği eleştirilerinde dayanağı Marx'tır: "... ihraç etmek üzere ihtiyacı olmadığı kadar elektrik üretmek, ya da sırf bir bölümünü ihraç edebilmek için ürettiğin elektriği ihtiyacın kadar tüketmemek, Marx'ın kabûl edebileceği en son şey..." Eleştirilerinin dayanağı Marx olsa da bu konudaki ilkesinin temeli çocukluk yıllarında şekillenmeye başlamıştır: "Mesela, bana hiç harçlık vermediler; zira evin bütün parası ortada, üç çekmeceli 'büyük büfe'nin ikinci çekmecesinde dururdu ve bana tek söyledikleri "aman evladım, vaziyetimizi biliyorsun, ihtiyacın kadar al, lüzumsuz yere harcama" idi ve de ben ancak 20-30 sene sonra anladım "aman evladım, suyu içebileceğin kadar doldur"un lüzumsuz ve tutarsız bir nekeslik değil de, her türlü beşerî faaliyetin meşruluk temelini ihtiyaca endeksleyen bir hümanizmin, yani komünizmin "israf haramdır" temelli İslamî versiyonu olduğunu. Kısacası, artık biliyorum ki, babacığımın derdi sudan tasarruf etmek değil, 'ihtiyaca göre'liği hayata geçirmekmiş..."

Aklının erdiği andan bugüne dek biriktirdiği tüm yaralarının, tüm sevinçlerinin tarihsel nedensellikle kalbine ve aklına nakşolmuşluğunun bu günkü Kadir Cangızbay'da okunurluğu, kendi kaleminin izini sürerek yakaladığımız sosyolojik duruşudur.

Bir madenci sabrıyla sosyal gerçekliğin en alt katmanlarından çıkardığı ve usulca demlediği bilgileri bir bardağa doldurur gibi zihinlerimize sunarkenki-mahirliği, hiç hissettirmeden öğretebilme ustalığı, kendi gerçekliğine, evine, ailesine, öğrencilerine, sokağa, komşularına, şehre, ülkeye, dünyaya, evrene aynı derin gözlem ve analiz yeteneğiyle bakabilmek için verdiği emeğin meyveleri.

Sosyologdur ve dolayısıyla da sosyalisttir Kadir Cangızbay: Yakınsak ve ıraksak akıl merceğiyle ormanı ve yaprağı neredeyse saniye kısalığında bir sürede büyük bir çeviklikle görebilen, nedensel ilişkilerini tarihsel bağlarla ustaca ördüğü sosyal gerçekliğin sosyolojik bilgisinde netlik yaratan ve bu bilgiyi damakta tat bırakan ironik anlatılarla sunan bir zihnin; sosyolojik bilgi üretme tarzı ise (soldan sola 8 harfli) -biz öğrencilerinin deyişiyle- "Kadirizm".